

I.

***BJELOVAR I BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA
U DOMOVINSKOM RATU***

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP
ODRŽAN 26. RUJNA 2014. U BJELOVARU

Pozdravni govori

Prof. dr. sc. **Slobodan Kaštela**, voditelj Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Bjelovaru

Gospođe i gospodo, poštovani uzvanici, dragi prijatelji!

Najsrdajnije vas pozdravljam u ime Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije u Bjelovaru i Organizacijskog odbora današnjeg skupa te vam zahvaljujem što ste se u ovako velikom broju odazvali našem pozivu.

Akademik Tomislav Raukar, tajnik Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije, u okviru čije nadležnosti djeluje Akademijin Zavod u Bjelovaru, zamolio me da vam prenesem njegovu ispriku zbog nemogućnosti prisustvovanja današnjem skupu te njegove pozdrave i najbolje želje za uspješan rad.

Vaša nazočnost potvrđuje velik interes za problematiku koja će biti predmet razmatranja na današnjem znanstveno-stručnom skupu koji smo pripremili u okviru obilježavanja Dana grada Bjelovara i Dana bjelovarskih branitelja.

Dozvolite mi da posebno pozdravim naše ugledne goste, čelne ljude Grada Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije, gradonačelnika Antuna Korušeca i župana Damira Bajsa s njihovim suradnicima, te preuzvišenog gospodina mons. Vjekoslava Huzjaka, biskupa bjelovarsko-križevačkog.

Pozdrave upućujem i svim autorima, bez čijih vrijednih radova ne bismo mogli organizirati današnji skup, te predstavnicima suorganizatora našega skupa, i to: dr. sc. Anti Nazoru, ravnatelju Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, dr. sc. Jasni Turkalj, ravnateljici Hrvatskog instituta za povijest, brigadiru Sandiju Kneževiću iz Ministarstva obrane, Marijanu Tandari, predsjedniku Udruge djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskoga rata – Podružnica Bjelovarsko-bilogorske županije, dr. sc. Josipu Mihaljeviću iz Ministarstva unutarnjih poslova te Ivanki Bušić, predstavnici Ministarstva branitelja. Pozdravljam i predstavnike Kriznog štaba Bjelovar, ratne zapovjednike i članove udruga

proisteklih iz Domovinskog rata, predstavnike sredstava javnog priopćavanja i sve vas, dragi prijatelji i suradnici, koji redovito pratite rad bjelovarskoga Zavoda Hrvatske akademije.

Kao što je iz samog poziva vidljivo, skup *Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija u Domovinskom ratu* posvećen je različitim aspektima relativno kratkog, ali izuzetno važnog razdoblja u novijoj hrvatskoj povijesti. Zahvaljujući upravo njemu, Republika Hrvatska je, uz brojne ljudske i materijalne gubitke, postala samostalna i suverena država, danas ravnopravna članica europske zajednice naroda.

Zbog čega smo upravo ove godine odlučili organizirati znanstveno-stručni skup o Domovinskom ratu? Prvi razlog leži u činjenici da je proteklih dvadesetak godina od završetka Domovinskog rata relativno dovoljno razdoblje za što objektivnije sagledavanje događaja iz tog vremena. Drugi, još važniji razlog kojim smo se rukovodili kod izbora teme za ovogodišnji znanstveni skup jest uvjerenje da, prema ocjeni istraživača, ali i neposrednih sudionika, doprinos Grada Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije Domovinskom ratu nije u dovoljnoj mjeri poznat ni priznat.

Zbog toga smo odlučili pozvati na suradnju istaknute znanstvenike i stručnjake koji se bave istraživanjima Domovinskoga rata na ovom području, ali podjednako tako i neposredne sudionike različitih aktivnosti tijekom toga rata, da svojim priložima zasnovanim na postojećoj dokumentaciji dadu što potpuniju sliku ratnih događanja te različitih aspekata života i rada u razdoblju 1991. – 1995. godine.

Težište izlaganja odnosi se ponajprije na vojno-redarstvene aktivnosti na području Bjelovara i Županije za vrijeme Domovinskog rata među kojima treba spomenuti one najvažnije, i to: vojne operacije *Papuk-91*, *Otkos-10* i *Bilogora* te borbeno djelovanje Specijalne jedinice policije *Omega*, koja nije sudjelovala u borbenim akcijama samo na području Bjelovarsko-bilogorske županije već i znatno šire.

Pritom nisu zaboravljeni prilozi o različitim civilnim funkcijama u razdoblju Domovinskoga rata kao što su: politički život i višestranačje, bjelovarski književni i kulturni prostor, ratno novinarstvo i televizija, sudjelovanje bjelovarskih umjetnika u Domovinskom ratu te sagledavanje posljedica Domovinskog rata na demografska kretanja u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Svi radovi, kako izlaganja tako i priopćenja, koji budu pozitivno recenzirani u razredima Hrvatske akademije objavit će se u 8. broju časopisa *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije u Bjelovaru*.

Može se očekivati da će se nakon ovoga skupa djelomično korigirati ocjene o ulozima i mjestu Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije u Domovinskom ratu i tada ćemo moći kazati da su postignuti osnovni ciljevi radi kojih smo organizirali današnji skup.

I nakraju mi dopustite da naglasim da je današnji znanstveno-stručni skup prije svega posvećen svim znanim i neznanim braniteljima Domovinskoga rata, posebno onima koji su dali svoje živote za osnivanje i obranu samostalne hrvatske države.

Antun Korušec, gradonačelnik grada Bjelovara

Poštovani i uvaženi doktore Kaštela, u svojstvu voditelja Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Bjelovaru, koji sjajno radi, poštovani oče, biskupe Bjelovarsko-križevačke biskupije, mons. Huzjak, poštovani branitelji, poštovani ratni zapovjednici, visoki gosti i uzvanici, poštovani akademici, poštovani novinari, dame i gospodo, svi vi koji ste ovdje danas u Bjelovaru, upućujem vam iskrene i srdačne pozdrave u ime Grada Bjelovara, u ime svojih suradnika, u ime Gradskog vijeća, u ime građana grada Bjelovara, u svoje osobno ime. Svima vam želim ugodan boravak u Bjelovaru, a dragim gostima iskrenu dobrodošlicu uz veliku zahvalu što ste ovdje.

Idejni začetnik i inicijator organiziranja znanstveno-stručnog skupa o posebno važnoj temi s naslovom – *Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija u Domovinskom ratu* – jest Grad Bjelovar. Zahtjevnju ulogu organizatora preuzeo je Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru, a kao što vidite, na baneru su navedeni kao suorganizatori: Grad Bjelovar, Bjelovarsko-bilogorska županija, Hrvatski institut za povijest, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata te, što posebno ističem, Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata – Podružnica Bjelovarsko-bilogorske županije. Odmah ću reći da je Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja zajedno s Gradom Bjelovarom prijavila taj projekt na natječaj Ministarstva branitelja te ostvarila izdašnu financijsku potporu, koja je, uz financijsku i logističku potporu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Grada Bjelovara, dovela do organizacije ovoga skupa. Usuđujem se reći da ne znam u Hrvatskoj za primjer ovakve organizacije, gdje su se na istome mjestu okupili branitelji – aktivni sudionici Domovinskog rata, ratni zapovjednici, znanstveni istraživači i akademici radi pravilnog, objektivnog i istinitog vrednovanja bjelovarskih branitelja, Bjelovarčana i uloge grada Bjelovara u Domovinskom ratu. Postavlja se pitanje zašto smo se odlučili na organizaciju ovakvog, izuzetno važnog, skupa s izuzetno važnim i značajnim sudionicima javnog i ukupnog života u Hrvatskoj. Grad Bjelovar slavi svoj Dan grada 29. rujna od 1997. godine, a od 2007. godine na taj datum slavi i Dan bjelovarskih branitelja. Neću trošiti vrijeme. Toga 29. rujna 1991. Bjelovar je oslobođen od neprijateljske vojske i toga je dana u Bjelovaru poginulo sedamnaest Bjelovarčana. Sloboda Bjelovara rođena je u krvi. Ginuli su ljudi, branitelji, civili. Sloboda Hrvatske rođena je u krvi. To su bili dovoljno važni razlozi da Gradsko vijeće Grada Bjelovara donese odluku o svečanom obilježavanju 29. rujna. Organizirajući proslave Dana grada i Dana bjelovarskih branitelja, dojma smo da uloga bjelovarskih branitelja, svih građana Bjelovara i grada Bjelovara u Domovinskom ratu nije dovoljno valorizirana, da nije dovoljno istaknuta u određenim segmentima ili da je u cijelosti možda čak i podcijenjena. Zadatak je skupa da se na

njemu kaže istina. Pogledajmo se u oči i priznajmo da su kroz proteklo vrijeme postojali manji prijeponi između brojnih braniteljskih udruga, pa i ponekih branitelja, vezani uz njihovo sudjelovanje u Domovinskom ratu i uz njihovu važnost. Dakle, to je bio razlog za organizaciju skupa. Zadatak znanosti i znanstvenih istraživača jest da uvijek ono što je ispitano, što je proučeno, što je otkriveno, što je zasnovano na objektivnim činjenicama, i objave. To je zadatak znanosti i to Zavod za znanstvenoistraživački rad HAZU u Bjelovaru sjajno radi. I ovaj skup bit će popraćen zbornikom radova. Kad sam rekao da je uloga Bjelovara, uloga branitelja Bjelovara na dan oslobođenja Bjelovara, a i oslobođenja Hrvatske, izuzetno važna, temeljim to na dvije-tri činjenice. Pri tome mislim na početak rata, na '91. godinu, na zapadnu Slavoniju. Operacije *Papuk-91*, *Orkan-91* i *Otkos-10* bitno su utjecale na oslobođenje Hrvatske i na tijek ratnih događanja u Hrvatskoj. U tim je operacijama u razdoblju od rujna do prosinca 1991. godine oslobođeno od neprijateljske vojske 2.275 km² prostora, više nego u svim ostalim oslobodilačkim operacijama u Hrvatskoj osim u *Oluji*. Te su operacije prvi put u Domovinskom ratu precizno vojno planirane, precizno vojno izvedene. One su urodile pobjedom. To je kod svih hrvatskih branitelja samo potvrdilo moral, htijenje, osjećaj da je hrvatska vojska pobjednička vojska i da se ide u oslobođenje Hrvatske. I još je nešto važno. Tijek tih operacija i pobjede Hrvatske vojske presudno su utjecali na sve kasnije operacije oslobođenja Hrvatske jer su promijenile odnos snaga na ovim prostorima. Dakle, sasvim je dovoljno elemenata da se organizira jedan ovakav utemeljen, opravdan i potreban skup koji će svima nama, ali i – što je još važnije – generacijama koje dolaze, utemeljeno na znanosti, na iskazima branitelja i na iskazima ratnih zapovjednika, još jedanput potvrditi i reći: ideja hrvatskih branitelja bila je samostalna, suverena, slobodna država Hrvatska. Domovinski rat bio je oslobodilački, obramben i častan. Siguran sam da će i ovaj skup to potvrditi. Hvala vam svima koji ste ovdje. Svi smo zajedno za povijest Bjelovara i Hrvatske, organizacijom ovoga skupa, napravili izuzetno dobar, odličan posao. Hvala vam lijepa na tome. Dobrodošli! Osjećajte se ugodno u ovom prostoru i u gradu Bjelovaru. Svako vam dobro želim!

Damir Bajs, župan Bjelovarsko-bilogorske županije

Poštovane obitelji poginulih, nestalih i ranjenih hrvatskih branitelja, hrvatski branitelji, dozvolite da vas pozdravim u svoje osobno ime kao župan ove županije te u ime svojih zamjenika i suradnika. Pozdravljam i sve sudionike ovoga skupa, gospodina Slobodana Kaštelu, voditelja Zavoda Hrvatske akademije u Bjelovaru, gradonačelnika Antuna Korušeca, koji je suorganizator ovoga skupa, oca biskupa i sve vas prisutne koji ste došli čuti i vidjeti ono što je ključno, a to je zapravo pitanje određenja ovoga kraja u Domovinskom ratu. Kad govorimo o Domovinskom ratu,

govorimo o ratu koji ima jedinstven nazivnik. U hrvatskoj povijesti ne postoje dva Domovinska rata. Postoji samo jedan. To je ovaj. To je bio dakle jedan trenutak u povijesti koji je odredio sudbinu jednog naroda, sudbinu jedne države. I to tako moramo gledati. U tom trenutku, a ja ću reći, naravno, i kao hrvatski branitelj, da svatko ima svoju istinu o tome kako se rat odvijao. Međutim, jedno je vlastita istina, a drugo je povijesna činjenica. U tome istome Domovinskom ratu svaki kraj Hrvatske dao je što je mogao kako bi se u konačnici u ratu i pobijedilo. Ali isto tako, moramo biti potpuno jasni, dijelovi Hrvatske bili su okupirani, dijelovi Hrvatske podnijeli su velik teret. Nemojmo zaboraviti, okupirana je bila trećina naše županije. Prva crta fronte bila je ni desetak kilometara od ovoga mjesta na kojemu smo sada. I u tom je trenutku, rekao bih, ovaj kraj, uz potporu mnogih drugih, napravio ono što je trebao. Dakle, najprije je oslobođena vojarna, nakon toga u nizu operacija oslobođeno je cjelokupno područje naše Bjelovarsko-bilogorske županije. Moram reći da rat nije stao ni 1991., kada su na našem području operacije u prvoj vojnoj oslobodilačkoj operaciji u Domovinskom ratu – *Otkosu-10* već završene, nego su postrojbe s ovoga područja, s ljudima iz ovoga kraja, ratovale u cijeloj Hrvatskoj, od Dubrovnika do Vukovara. I moram reći da je ono što svi želimo zapravo utvrđivanje činjenica. Naime, kada govorimo o činjenicama, onda je činjenica da je Hrvatska vojska prvu pobjedu u nekom napadnutom dijelu Hrvatske ostvarila upravo ovdje, na području Bjelovarsko-bilogorske županije. To je bio golem poticaj ne samo našim braniteljima, ne samo stanovnicima našega kraja nego i svima onima u Hrvatskoj koji su vidjeli da Hrvatska vojska može pobjeđivati. I to je nešto što želimo dokumentirati. Mislim da to i dugujemo svima onima koji su poginuli, svima onima koji su ranjeni, svima onima koji su nestali i svim onim obiteljima koje su u ratu izgubile svoje najmilije. Dakle, ovim skupom ne želimo dati priznanje nekome nego želimo samo utvrditi činjenice. Imam osjećaj da neke stvari ipak još nisu zapisane onako kako su se zbivale, da činjenice još nisu utvrđene. Dvadeset pet godina nakon navedenih događaja svakako je vrijeme da se ti događaji polako dokumentiraju – dok još postoje živi ljudi, živi svjedoci, oni koji su bili tamo i dokumenti kojima se to može potkrijepiti. Stoga, s osjećajem zadovoljstva što su ovdje nazočni predstavnici Hrvatske vojske i policije te predstavnici svih onih koji su tada bili u ratu, zapravo mogu reći da je ovo jedan od onih skupova koji bi trebao ostaviti pisani trag utvrđivanja činjenica o tome što se zbilo na našem području, a nakon toga i šire. Nadajmo se da će se povijest iz te bijele mrlje ispuniti, a ono što me posebno veseli jest što se skup održava uoči Dana grada Bjelovara, jer sam ja, naravno, i Bjelovarčanin. Znamo da je Bjelovar bio jedan od prvih gradova koji je oslobodio svoju vojarnu, koji je riješio to pitanje i koji je hrvatskim braniteljima, uz podizanje morala, omogućio i bolje naoružanje. Hvala svima onima koji su bili hrabri i odlučni domoljubi u to vrijeme i hvala svima vama, sudionicima ovoga znanstveno-stručnog skupa.

Dr. sc. **Ante Nazor**, ravnatelj Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskoga rata

Cijenjeni roditelji i obitelji poginulih, nestalih i umrlih hrvatskih branitelja, cijenjeni hrvatski branitelji, veterani Domovinskog rata, uzvanici, gospodine gradonačelnice, župane, oče biskupe, članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, predstavnici ministarstava, gospođe i gospodo, drage kolege i kolegice povjesničari, sudionici ovoga skupa! *Jedna je Hrvatska* – stihovi su prelijepa pjesme koju smo čuli. Danas je Republika Hrvatska međunarodno priznata i slobodna država. Takvom su je učinili hrvatski ratnici – uz iznimno visoku cijenu, nemojmo to zaboraviti. *Zauvijek će živjeti hrvatski ratnici* – stihovi su druge pjesme koju smo danas čuli, stoga se i u ovakvim prilikama uvijek treba sjetiti svih onih koji su poginuli za slobodnu i neovisnu Hrvatsku. Treba i podsjetiti na to da je Domovinski rat najčvršći temelj suvremene hrvatske države.

Dakle, danas ćemo govoriti o Domovinskom ratu, koji je možda i najsjajnije razdoblje hrvatske povijesti kad se u obzir uzmu okolnosti u kojima se Hrvatska 1991. godine obranila, a potom i oslobodila svoj okupirani teritorij. Govorimo o ratu koji je uzrokovala velikosrpska politika, čiji je cilj da svi Srbi žive u jednoj državi pokušala ostvariti Jugoslavenska narodna armija kao sredstvo te velikosrpske politike, uz pomoć Srba, odnosno dijela Srba u Republici Hrvatskoj. To su naprosto činjenice koje stalno treba ponavljati i koje ne može osporiti nijedan medij kao ni neprestano isticanje posljedica rata, a zanemarivanje uzroka i tijeka rata, čemu gotovo svakodnevno svjedočimo. Ljudi koji su pogođeni ratom ne zaboravljaju ga lako. Bjelovar posebno pamti rujan 1991. godine. Naša je obveza ne dopustiti da se to zaboravi i da svojoj djeci ostavimo objektivan pregled Domovinskoga rata i ponos koji smo osjećali 1991. godine, zapravo tijekom 90-ih, i koji nam nitko ne može uzeti.

Zato zahvaljujem svima koji su sudjelovali u pripremi ovoga skupa i koji su zaslužni što smo mi danas ovdje. Ovdje su dakle, kao što je rečeno, znanstvenici i sudionici Domovinskoga rata, pa vjerujem da će njihova izlaganja pomoći objektivno prikazati ulogu Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije u Domovinskom ratu. Mislim da dokumenti, izvori i sjećanja sudionika u obliku memoarskoga gradiva mogu pomoći približiti događaje iz nedavne prošlosti te dati objektivan pogled na nju. Iz iskustva, i to negativnoga, znam da su raščlambe koje imamo prilike dobiti i na temelju njih pisati suvremenu povijest često nepouzdana – stoga smatram da je upravo zato ovaj način, kada sudionici mogu prokomentirati pojedine dokumente, ponajbolji ako se želimo približiti objektivnom prikazu. Hvala na pozornosti!

Dr. sc. **Jasna Turkalj**, ravnateljica Hrvatskoga instituta za povijest

Poštovani i dragi domaćini, profesore Kaštela, poštovani župane, gradonačelnice, oče biskupe, predstavnici ministarstava, gospođe i gospodo, kolegice i kolege! Sve vas srdačno pozdravljam u ime Hrvatskoga instituta za povijest. Posebno želim pozdraviti hrvatske branitelje, koji su od 1991. branili Hrvatsku – od Dubrovnika i Prevlake preko Velebita, Gline i Kostajnice do Pakraca i Okučana. Iznimna mi je čast što nas je organizator pozvao da budemo suradnici u organizaciji ovoga skupa. U Hrvatskom institutu za povijest Domovinski rat i stvaranje Republike Hrvatske istražuju se sustavno već 12 godina, od 2002., kada nam je odobren taj projekt. Rezultat toga rada, dakle naših znanstvenika i novaka, 19 je knjiga i preko 150 znanstvenih radova, od kojih se dio odnosi i na ovo područje. Grad Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija, kao što ste čuli iz riječi mojih prethodnika, iznimno su poticajna tema za znanstveni rad, a ovaj je skup još jedna prigoda da o toj temi progovore i znanstvenici, odnosno povjesničari. Iako danas postoje teorije koje dovode u pitanje mogućnost utvrđivanja istine i stjecanja objektivnog znanja, a i neki povjesničari odbacuju ideju o traženju povijesne istine, mislim da je jedino znanstvenim istraživanjem moguće doći ako ne do apsolutne istine, a onda barem najbliže njoj. No, usprkos tomu, činjenica je da u hrvatskoj javnosti sliku o zbivanjima iz prve polovice 90-ih godina 20. st. često stvaraju oni kojima to nije struka i koji nisu spremni, zbog raznih razloga, odnosno motiva, uložiti vrijeme i energiju u utvrđivanje povijesnih činjenica koje svjedoče o višeslojnom i često kontradiktornom procesu raspada Jugoslavije. Stoga zahvaljujem Akademijinu Zavodu u Bjelovaru na inicijativi da se organizira ovaj znanstveni skup. Zahvaljujem, naravno, i svim ostalim suorganizatorima, a posebna hvala i izlagačima, koji su uložili velik trud da pripreme ono što ćete vi danas čuti. Želim vam uspješan rad na skupu, a svima vama koji ste danas ovaj skup počastili svojom nazočnošću još jednom velika hvala u ime Hrvatskoga instituta za povijest.

Brigadir **Sandi Knežević**, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

Poštovani gospodine župane, gospodine gradonačelnice, oče biskupe, organizatori i suorganizatori ovoga znanstveno-stručnog skupa, predstavnici akademske zajednice, obitelji poginulih branitelja i predstavnici udruga proizišlih iz Domovinskog rata, predstavnici medija, kolege branitelji, dozvolite da vas pozdravim u ime svih djelatnika Ministarstva obrane i Oružanih snaga Republike Hrvatske! Izuzetna mi je čast što mogu danas nazočiti vašem impozantnom skupu kroz ova izlaganja i znanstvene radove koji će sigurno dodatno potvrditi već potvrđenu ulogu Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije u Domovinskom ratu, koja je golema. Od početka Domovinskog rata proteklo je nešto više od

dvadeset, a od njegova završetka nešto manje od dvadeset godina. Osobno sam mišljenja da olako zaboravljamo što se događalo tamo 1990., 1991., 1992. pa sve do 1995. godine. Kako nam je rat sam nametnut, koje su bile okolnosti, kako smo se organizirali i uz koje smo žrtve nakraju došli do samostalnosti? Kada sam određen za izaslanika Ministarstva obrane na ovome skupu i kada sam vidio temu *Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija u Domovinskom ratu*, a s obzirom na činjenicu da sam i sam sudionik Domovinskoga rata i da sam djelovao tijekom 1991. godine na ovim našim područjima sa svojom postrojbom te da stanujem relativno blizu Bjelovara, bilo mi je drago. Na što sam prvo pomislio? Pomislio sam na sve ljudske žrtve i materijalna razaranja što su se dogodili u to vrijeme Domovinskoga rata na prostoru vaše županije, na nesebičan doprinos svih struktura i segmenata društva, na međusobnu solidarnost, jedinstvo ljudi u težnji za opstankom i stvaranjem slobodne Republike Hrvatske, na mukotrpan put kojim smo prošli u organiziranju obrane, uključujući i opremanje, obučavanje te borbeno djelovanje na privremeno okupiranom području Županije. Gospodin župan istaknuo je da je bila okupirana trećina područja te županije, što nije malo. Pomislio sam na pet kasarni zloglasne Jugoslavenske narodne armije, skladišta na prostoru grada Bjelovara, smještena gotovo u centru ili u njegovu užem dijelu, na krizne štabove i odrede Narodne zaštite, na ustrojavanje djelovanja postrojbi Ministarstva unutarnjih poslova i Oružanih snaga Republike Hrvatske. Sjetimo se samo ustrojavanja diverzantskog voda, protudiverzantske satnije, 105. brigade, 52., 55., 73. samostalne bojne, prvog samohodnog topničkog divizionu, prve radarske postaje zapovjedništva operativne grupe, operativne zone, odnosno područja 24. mješovitog artiljerijskog divizionu, 16. topničko-raketne brigade, inženjerijskih i logističkih postrojbi veze, postrojbi domobranstva... Sjetimo se vojno-redarstvenih akcija i operacija počevši od *Bilogore* i *Papuka* preko *Otkosa* i *Orkana* do *Bljeska* i *Oluje*! Sjetimo se europskih promatrača! Sjetimo se snaga UNPROFOR-a! Bio je to mukotrpan, težak, ali pobjedonosan put svih postrojbi na prostoru Bjelovarsko-bilogorske županije. To ne smijemo zaboraviti, a posebno ne smijemo zaboraviti, što svi ističu, poginule branitelje i civilne žrtve tijekom Domovinskoga rata. Siguran sam da će ovaj znanstveno-stručni skup dati velik doprinos i potvrditi, pomoću izlaganja i zapisa, istinski neizmjeran velik doprinos vaše županije u Domovinskome ratu. Nakraju bih želio iskoristiti priliku i čestitati svim stanovnicima te svim dužnosnicima Bjelovarsko-bilogorske županije njihov dan – Dan Bjelovara – te svim bjelovarskim braniteljima njihov dan. Hvala na pozornosti.

Josip Mihaljević, dr. med., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Poštovane obitelji naših poginulih suboraca, hrvatskih branitelja, poštovani hrvatski branitelji, poštovani organizatori i suorganizatori ovoga znanstveno-stručnoga skupa, gospodine gradonačelnice, gospodine župane, oče biskupe, cijenjeni čelnici znanstvenih institucija, dame i gospodo! Pozdravljam vas u ime ministra unutarnjih poslova gospodina Ranka Ostojića i, dakako, u svoje osobno ime. U pjesmi je rečeno: *Jedna je Hrvatska*, ali i – jedna je povijesna istina. Može biti prijepora i dobro je da ih ima. Može biti i različitih kutova gledanja na određene stvari koje su se dogodile, ali ne bi se smjelo dovesti u pitanje samu činjenicu povijesne istine. Četvrt stoljeća prošlo je od početka Domovinskoga rata. Vrijeme je da neke stvari, uistinu na znanstvenoj bazi, stavimo na mjesto kojemu povijesno pripadaju. Zadaća svih institucija, udruga, ali isto tako i pojedinaca, koji mogu dokazati ili dati dokumentaciju o Domovinskom ratu jest da je učine dostupnom. Nemojmo dopustiti da povijest pišemo kada više ne bude živih svjedoka. Ministarstvo unutarnjih poslova tijekom Domovinskoga rata imalo je 755 poginulih pripadnika, 31 se još vodi kao nestali, ranjenih je bilo više od 3.500. I u ime svih njih, u ime žrtava, trebamo znati utvrditi i prezentirati javnosti povijesnu istinu. U tom smislu zahvaljujem svima, ponajprije organizatorima i suorganizatorima, Gradu Bjelovaru, Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i svim braniteljima i njihovim udrugama, na ovoj inicijativi i na snazi da se realizira takav skup. Čestitam i Dan grada Bjelovara, čestitam i Dan hrvatskih branitelja u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji! Želim da ovaj skup u konačnici rezultira vrijednim znanstvenim materijalom i da bude putokaz i ostatku lijepe nam domovine te da se nastavi dalje s ovim radom. Hvala.

Ivanka Bušić, Ministarstvo branitelja Republike Hrvatske

Dragi branitelji, poštovane obitelji poginulih, zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, poštovani domaćini, poštovani oče biskupe, znanstvenici, izlagači, gospođe i gospodo! Srdačno vas pozdravljam u ime ministra branitelja Predraga Matića te, naravno, u svoje osobno ime i ime svih djelatnika Ministarstva branitelja. Moram istaknuti da mi je veliko zadovoljstvo što sam ovdje danas, kada je Domovinski rat u nešto drugačijem fokusu nego što ga ja „živim“ već dugi niz godina u Ministarstvu branitelja. Posebno mi je zadovoljstvo što je i Ministarstvo branitelja na neki način pomoglo održavanje ovoga skupa. Vama istraživačima, izlagačima, znanstvenicima želim puno mudrosti i puno objektivnosti. S tim mislim još jedanput želim vam puno uspjeha, a svim hrvatskim braniteljima čestitam Dan grada i Dan hrvatskih branitelja. Hvala vam lijepa.

Mons. **Vjekoslav Huzjak**, biskup bjelovarsko-križevački

Svemu što je do sada rečeno dodao bih nekoliko riječi. Ponajprije pozdravljam organizatore, suorganizatore, sve one koji su pridonijeli održavanju ovoga skupa.

Centralna figura Domovinskoga rata jesu branitelji, tj. svi oni koji su sudjelovali u ratu koji je bio i nametnut i oslobodilački, kako smo već čuli. Zato vas, dragi branitelji, i sve one koji su s vama povezani, osobito vaše obitelji, sve one koji su u Domovinskom ratu nekoga izgubili, od srca pozdravljam. Kao biskup uvijek upućujem molitve za one koji su poginuli, ali ne samo za njih, nego i za vas koji danas živite u hrvatskom društvu koje je zahvaljujući Domovinskom ratu to što jest. Možda nije baš ono što se htjelo, ali nadam se da će to i biti.

Sve uzvanike, goste, sve vas prisutne od srca pozdravljam!

Htio bih reći samo nekoliko riječi o ulozi Crkve u Domovinskom ratu. Možda ju je znanstveno, u smislu pisanih dokumenata, dakle onoga čime se znanstvenici manje-više bave, teško vrednovati. Upotrijebit ću jednu sliku da bih nekako naznačio tu ulogu. Tamo davno, na početku 4. stoljeća, car Konstantin, kad je osvajao Rim, u noći uoči odlučujuće bitke imao je viziju u kojoj je vidio ratnu zastavu urešenu križem i natpis: *In hoc signo vinces* (U ovome ćeš znaku pobijediti). Stavivši na sve zastave znak križa, on je doista i pobijedio svoga protivnika, koji je bio puno jači te vojno puno snažniji, ali je očito Konstantin zahvaljujući križu na zastavi nadjačao tu silu. Domovinski rat može se označiti znakom, simbolom križa. Kako? Slušali smo i znamo kako su organizirane vojne operacije u Domovinskom ratu: postojala je vrlo dobro organizirana horizontalna organizacija na čelu s predsjednikom Tuđmanom, generalima, vojskom, svima onima koji su sudjelovali, ali ono što je dalo snagu puno slabijoj Hrvatskoj vojsci spram puno jačega neprijatelja – Jugoslavenske narodne armije, velikosrba i svih onih koji su bili na njihovoj strani – bila je ona vertikalna koju je hrvatski branitelj nosio u srcu, na koju se oslanjao, a to je bio oslonac na Boga, na Crkvu, na vjeru, koja mu je dala snagu i onda kad je bilo nemoguće, koja mu je dala snagu i onda kad su bili teški trenutci, kad su ginuli ljudi i kad su se situacije činile bezizlaznima. Sjetimo se Kusionja ili se sjetimo Vukovara ili mnogih drugih mjesta. Dakle, ta je vertikalna, zapravo, davala snagu braniteljima u Domovinskom ratu da iznesu pobjedu i da ne posustanu ni pred čime i ni pred kime. Mislim da je znak križa, satkan od te vertikalne i te horizontalne linije, doista znak pobjede u Domovinskom ratu. Treba tome pridodati i činjenicu da su branitelji s krunicom oko vrata svaki dan izlagali svoje vlastite živote braneći domovinu.

Druga stvar koju bih htio istaknuti o ulozi Crkve u Domovinskom ratu, o kojoj se vrlo malo znade, a još se manje o njoj govori, jest upoznavanje svjetske javnosti s događajima i ratnim zbivanjima u Hrvatskoj i šire. Crkva je na mnogo načina i mnogim kanalima informirala svjetsku javnost o Domovinskom ratu u vremenu kad

smo bili u teškoj medijskoj blokadi i izolaciji. Nemamo vremena o tome više govoriti, no naši crkveni ljudi koji su se nalazili u crkvenim institucijama na raznim stranama svijeta pronosili su istinu o Domovinskom ratu, što je puno značilo u stvaranju hrvatske države te joj je u tome smislu pomoglo. Tome svakako treba dodati i ono što je učinjeno preko crkvenih institucija: od župa, biskupija, Caritasa, bilo za vrijeme rata bilo pak nakon njega. Sve bi to trebalo i znanstveno obraditi i vrednovati u onoj mjeri u kojoj je to moguće.

Molim vas za ispriku, no dopustit ću si ovoga trenutka smionost da upozorim na neke stvari koje se na ovome skupu ne bi smjele zanemariti i koje se tiču smisla njegova održavanja. Gospodin prof. Kaštela naglasio je da se nada da će istina o Domovinskom ratu ovim znanstvenim skupom, u ovome kraju, jače izaći na vidjelo. Mi danas živimo u društvu u kojem se o Domovinskom ratu govori prigodice: nedavno smo bili u Kusionjama, sad smo ovdje na znanstvenom skupu ili pak na nekoj od komemoracija. Domovinski rat, nažalost, u hrvatskoj javnosti, i političkoj i medijskoj, ne samo da se ne vrednuje nego se često podcjenjuje, često ga se stavlja nekamo na marginu ili se čak zloupotrebljava iz raznih artikuliranih ili prikrivenih interesa. Eto primjera koji me ovih dana šokirao: dijete stopostotnog hrvatskog ratnog vojnog invalida Domovinskoga rata nije dobilo studentski dom u Zagrebu, premda je imalo sve potrebne uvjete. Jedina mu je zapreka nakraju bila to što mu je otac hrvatski branitelj. Kad govorimo o zapošljavanju, lijepo se govori o djeci hrvatskih branitelja, živih ili poginulih. Mogu li dobiti posao? Pa i ovdje u Bjelovaru? Djeca onih prijašnjih dužnosnika puno lakše dobiju posao nego djeca hrvatskih branitelja. To je Domovinski rat. To je naša situacija i zato je potreban ovakav skup. Mogao bih još puno toga reći, ali sada možda nije mjesto ni vrijeme za to. Mislim da bi ovakav skup trebao iznjedruti i posvijestiti ponajprije – ne samo činjenično stanje, odnosno činjenice Domovinskoga rata, ono što se dogodilo – nego ponos, čast i radost. Uvijek se pitam gdje su u našem hrvatskom društvu ti junaci, gdje su ti naši hrabri i neustrašivi hrvatski branitelji. O hrvatskim braniteljima govori se kad se netko od njih ubije, raznese bombom ili napravi nešto što je za crnu kroniku. Evo, ja se nadam da će rezultati i ovoga znanstvenoga skupa biti ne samo faktografija nego i ono što je Domovinski rat ostvario i što bi u hrvatskom društvu danas trebalo vrednovati, cijiniti i poštivati. Prije svega ono što će u hrvatskom čovjeku podići svijest o veličini Domovinskoga rata, o domovini koju ima i onome što nam treba.

Želim puno uspjeha svima vama koji ste uložili svoj trud u istraživanje i koji ćete izlagati na današnjem znanstveno-stručnom skupu. Nadam se da će se na taj način potaknuti i druge da se o Domovinskom ratu govori na znanstvenim činjenicama ne zanemarujući i ono što se možda ne može verificirati na temelju dokumentata nego na temelju svjedočanstava ljudi, a mislim da toga ima puno. Hvala lijepa i puno uspjeha!

